

RESURSSITEHOKKUUS JA KIERTOTALOUS

Entiset ja nykyiset tavat käyttää luonnonvaroja ovat johtaneet ympäristön huomattavaan pilaantumiseen, ympäristön tilan heikkenemiseen ja luonnonvarojen köyhtymiseen. Unionin jätepolitiikassa on perinteisesti keskitytty ympäristön kannalta kestävään jätehuoltoon. [Etenemissuunnitelmalla kohti resurssitehokasta Eurooppaa](#) ja [kiertotalouspaketilla](#) luotiin perusta EU:n talouden muuttamiselle kestäväksi vuoteen 2050 mennessä. Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan kuuluvassa kiertotaloutta koskevassa EU:n toimintasuunnitelmassa esitellään tulevaisuuteen suuntautuva suunnitelma puhtaammasta ja kilpailukykyisemmästä EU:sta.

OIKEUSPERUSTA

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 191–193 artikla

TAVOITTEET JA SAAVUTUKSET

Kaikki ihmisen käyttämät tuotteet ovat peräisin luonnosta. EU:n talous on erittäin riippuvainen luonnonvaroista. Jos nykyiset kulutus- ja tuotantomallit pysyvät ennallaan, ympäristön pilaantuminen ja luonnonvarojen ehtyminen vain jatkuvat. Myös jätettä syntyy jatkuvasti. Luonnonvarojen käyttö nykyisessä laajuudessa vaarantaa niin tulevien sukupolvien kuin kehitysmaidenkin mahdollisuudet hyödyntää hupenevia luonnonvaroja. Luonnonvarojen järkevä käyttö oli varhaisimpia ympäristökysymyksiä, jotka otettiin huomioon ensimmäisissä perussopimuksissa.

A. Resurssitehokkuus

Vuoden 2011 **etenemissuunnitelma kohti resurssitehokasta Eurooppaa** oli osa Eurooppa 2020 -strategian Resurssitehokas Eurooppa -lippulaivahanketta. Siinä tuettiin siirtymistä kestäväan kasvuun resurssitehokkaan vähähiilisen talouden avulla ja esitettiin vuoteen 2050 mennessä tarvittavat rakenteelliset ja teknologiset muutokset ja välitavoitteet, jotka oli määrä saavuttaa vuoteen 2020 mennessä. Siinä ehdotettiin keinoja resurssien tuottavuuden lisäämiseksi ja talouskasvun irrottamiseksi luonnonvarojen käytöstä ja sen ympäristövaikutuksista.

B. Jätehuolto ja jätteiden syntymisen ehkäiseminen

Vuoden 2008 [jätepuitedirektiivin](#) tavoitteena oli uudistaa ja yksinkertaistaa EU:n jätepolitiikkaa luomalla uusi kehys ja asettamalla uusia tavoitteita, joissa keskitytään jätteiden syntymisen ehkäisemiseen. **Jätteiden siirrosta annetussa asetuksessa ((EY) N:o 1013/2006)** vahvistettiin säännöt jätteiden siirroille sekä EU:n sisällä että EU:n jäsenvaltioiden ja EU:n ulkopuolisten maiden välillä, ja sen erityisenä tavoitteena oli parantaa ympäristönsuojelua. Asetus kattoi käytännössä kaiken tyyppisten jätteiden (paitsi radioaktiivisen jätteen) siirrot maanteitse, rautateitse, vesitse ja ilmaitse. Asetuksella [\(EU\) No 660/2014](#) tiukennettiin valvontaa koskevia säännöksiä asettamalla kansalliselle valvonnalle ja suunnittelulle tiukempia vaatimuksia.

C. Tuotantoa ja jätevirtoja koskeva lainsäädäntö

[Direktiivin 2000/53/EY](#) tavoitteena oli vähentää **romuajoneuvoista** ja niiden osista peräisin olevaa jätettä. Direktiivillä myös kannustetaan ajoneuvojen valmistajia ja maahantuojia vähentämään vaarallisten aineiden käyttöä ja lisäämään kierrätysmateriaalien käyttöä.

Aluskierrätyksestä annetun asetuksen ((EU) N:o 1257/2013) keskeisenä tavoitteena oli ehkäistä, vähentää ja estää onnettomuuksia, vammautumisia ja muita ihmisten terveydelle ja ympäristölle haitallisia vaikutuksia, joita EU:n alusten kierrätyksestä ja käsittelystä aiheutuu, ja pyrkiä erityisesti varmistamaan, että tällaisesta aluskierrätyksestä syntyvä vaarallinen jäte käsitellään ympäristön kannalta asianmukaisesti.

Direktiivin 2002/96/EY, sellaisena kuin se on muutettuna [direktiivillä 2012/19/EY](#), tavoitteena oli suojella maaperää, vesistöjä ja ilmaa tehostamalla **sähkö- ja elektroniikkalaiteromun** loppukäsittelyä ja vähentämällä romun syntymistä. Direktiivi 2002/95/EY tiettyjen **vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa**, joka kumottiin [direktiivillä 2011/65/EU](#), annettiin samanaikaisesti sähkö- ja elektroniikkalaiteromudirektiivin kanssa, ja sen tavoitteena oli suojella ympäristöä ja ihmisten terveyttä rajoittamalla lyijyn, elohopean, kadmiumin, kromin ja bromattujen palonestoaineiden käyttöä sähkö- ja elektroniikkalaitteissa. Sekä sähkö- ja elektroniikkalaiteromudirektiivin että niiden vaarallisista aineista annetun direktiivin täytäntöönpano jäsenvaltioissa osoittautui vaikeaksi. Vain kolmannes syntyneestä sähkö- ja elektroniikkaromusta kerätään ja käsitellään asianmukaisesti.

Paristoista ja akuista sekä käytetyistä paristoista ja akuista annetulla [direktiivillä 2006/66/EY](#) pyrittiin tehostamaan paristoihin ja akkuihin liittyvää jätehuoltoa ja parantamaan niiden ympäristöominaisuuksia antamalla säännöksiä niiden keräämisestä, kierrätyksestä, käsittelystä ja hävittämisestä. Direktiivissä vahvistettiin myös tiettyjen paristoissa ja akuissa käytettävien vaarallisten aineiden, erityisesti elohopean ja kadmiumin, raja-arvot. Radioaktiivisesta jätteestä ja radioaktiivisista aineista annetun [neuvoston direktiivin 2013/59/Euratom](#) mukaan jokaisen jäsenvaltion oli tehtävä pakolliseksi raportoiminen kaikesta toiminnasta, johon sisältyy ionisoivan säteilyn vaara. Radioaktiivisen jätteen siirroista säädetään [neuvoston asetuksessa \(Euratom\) N:o 1493/93](#) ja [neuvoston direktiivissä 2006/117/Euratom](#).

Pakkauksista ja pakkausjätteestä annettu direktiivi 94/62/EY kattoi kaikki EU:n markkinoilla olevat pakkaukset ja kaiken pakkausjätteen riippumatta siitä, oliko niitä käytetty teollisuudessa, kaupassa, toimistoissa, liikkeissä, palveluissa, kotitalouksissa tai missä tahansa muualla. [Direktiivillä 2004/12/EY](#) selvennettiin "pakkauksen" määritelmää ja vahvistettiin sitä koskevat perusteet. Lisäksi pakkauksista ja pakkausjätteestä annettua direktiiviä muutettiin [direktiivillä \(EU\) 2015/720](#) kevyiden muovisten kantokassien kulutuksen vähentämiseksi. Muoviset kantokassit jäivät helposti jätehuoltovirtojen ulkopuolelle ja kerääntyvät ympäristöön aiheuttaen erityisesti merien roskaantumista.

Kaivannaisteollisuuden jätehuollosta annetulla direktiivillä (**kaivosjätedirektiivi 2006/21/EY**) pyritään vähentämään nykyisen ja aiemmin syntyneen kaivosjätteen

käsittelystä sen suuren määrän ja saastuttamispotentiaalin vuoksi koituvia merkittäviä ympäristö- ja terveysriskejä.

D. Jätteen käsittely ja hävittäminen

Yhdyskuntajätevesien käsittelystä annetun direktiivin ([91/271/ETY](#)) asteittainen täytäntöönpano kaikissa jäsenvaltioissa on lisännyt käsiteltävän puhdistamolietteen määrää. **Kaatopaikkadirektiivin** ([1999/31/EY](#)) tarkoituksena oli ehkäistä tai vähentää kaatopaikkojen haitallisia ympäristövaikutuksia ja erityisesti pintaveteen, pohjaveteen, maaperään ja ilmaan sekä ihmisten terveyteen kohdistuvia haittavaikutuksia. Täytäntöönpano on jäänyt puutteelliseksi, sillä kaikki jäsenvaltiot eivät ole saattaneet kaikkia säännöksiä osaksi kansallista lainsäädäntöään ja laittomia kaatopaikkoja on edelleen paljon.

Teollisuuden päästöistä annetussa [direktiivissä 2010/75/EU](#) vahvistetaan säännöt teollisesta toiminnasta aiheutuvan pilaantumisen, jätteen tuottaminen mukaan luettuna, ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistämisestä sekä erityiset säännökset, jotka koskevat jätteenpolto- ja rinnakkaispolttolaitoksia.

E. Vuoden 2018 kiertotalouspaketti

Joulukuussa 2015 komissio esitti kiertotaloutta koskevan toimintasuunnitelman sekä neljä lainsäädäntöehdotusta seuraavien edellä mainittujen säädösten muuttamiseksi: a) jätepuitedirektiivi, b) kaatopaikkadirektiivi, c) pakkauksista ja pakkausjätteestä annettu direktiivi ja d) romuajoneuvoista, paristoista ja akuista sekä käytetyistä paristoista ja akuista ja sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta annetut direktiivit.

Toukokuussa 2018 hyväksyttiin neljä direktiiviä ([\(EU\) 2018/849](#), [\(EU\) 2018/850](#), [\(EU\)2018/851](#) ja [\(EU\) 2018/852](#)), joiden keskeisimpiin tavoitteisiin kuuluvat muun muassa

- yhteinen EU:n tavoite kierrättää 65 prosenttia yhdyskuntajätteestä vuoteen 2035 mennessä (55 prosenttia vuoteen 2025 mennessä ja 60 prosenttia vuoteen 2030 mennessä)
- yhteinen EU:n tavoite kierrättää 70 prosenttia pakkausjätteestä vuoteen 2030 mennessä
- sitova kaatopaikkoja koskeva tavoite vähentää yhdyskuntajätteen kaatopaikoille sijoittamista enintään 10 prosenttiin vuoteen 2035 mennessä
- kielto sijoittaa kaatopaikoille erilliskerättyä jätettä ja biojätteen pakollisen erilliskeräyksen aloittaminen vuoteen 2023 mennessä sekä tekstiilien ja kotitalouksien vaarallisen jätteen pakollisen erilliskeräyksen aloittaminen vuoteen 2025 mennessä.

F. Muovit kiertotaloudessa

Komissio julkaisi 16. tammikuuta 2018 tiedonannon EU:n [strategiasta muoveista kiertotaloudessa](#). Strategiassa yksilöidään keskeiset haasteet, kuten muovijätteen alhainen uudelleenkäyttö- ja kierrätysaste, muovintuotannosta ja muovijätteen poltosta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt sekä valtamerissä oleva muovijäte. Komissio ehdottaa, että vuoteen 2030 mennessä kaikki muovipakkaukset suunnitellaan niin, että ne ovat joko uudelleenkäytettäviä tai kierrätettävissä. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi strategiassa esitetään erilaisia toimenpiteitä, jotka

keskittyvät neljälle alalle: 1) parannetaan muovin kierrätyksen taloudellisia näkökohtia ja laatua, 2) vähennetään muovijätettä ja -roskia, 3) edistetään investointeja muovin arvoketjuun ja sitä koskevaa innovointia ja 4) hyödynnetään maailmanlaajuisia toimia.

Osana strategiaa ja komission annettua 28. toukokuuta 2018 asiasta ehdotuksen, neuvosto ja parlamentti sopivat muovijätteen vähentämisestä asettamalla uusia tiukkoja rajoituksia tietyille kertakäyttöisille muovituotteille ([direktiivi \(EU\) 2019/904](#)). EU:ssa kiellettyjä tuotteita ovat muun muassa muoviaterimet, muovilautaset ja -pillit, solupolystyreenistä valmistetut elintarvike- ja juomapakkaukset sekä muoviset vanupuikot. Jäsenvaltioille asetetaan vuodesta 2025 alkaen vähintään 25 prosentin sitova tavoite PET-juomapullojen sisältämälle kierrätetylle muoville. Vuonna 2030 kaikkien muovipullojen valmistuksessa on käytettävä vähintään 30 prosenttia kierrätettyä materiaalia.

G. Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan kuuluva uusi kiertotaloutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma

[Uusi kiertotaloutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma](#) puhtaamman ja kilpailukykyisemmän Euroopan puolesta julkaistiin 11. maaliskuuta 2020, ja se on yksi unionin uuden kestävä kasvun suunnitelman eli Euroopan vihreän kehityksen ohjelman kulmakivistä. Toimintasuunnitelman aloitteet kattavat tuotteiden koko elinkaaren, ja ne koskevat muun muassa tuotteiden suunnittelua, kiertotalouden prosessien edistämistä, kestävä kulutuksen tukemista ja sen varmistamista, että käytetyt resurssit pidetään EU:n taloudessa mahdollisimman pitkään. Siinä on muun muassa seuraavassa esitetyt säännöt.

Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät uuden [akuista ja paristoista annetun asetuksen](#) 12. heinäkuuta 2023. Sillä minimoidaan akkualan ympäristövaikutukset akkujen ja paristojen kysynnän kasvaessa räjähdysmäisesti uusien sosioekonomisten olosuhteiden, tekniikan kehityksen ja uusien markkinoiden ja akkujen käyttötapojen myötä.

Vuonna 2021 EU:ssa [muutettiin muovijätteen siirtoa](#) koskevia säännöksiä. Jätteen viennin EU:sta EU:n ulkopuolisiin maihin kasvaessa ja vastauksena kiertotaloutta koskevassa toimintasuunnitelmassa esitettyyn kehoitukseen torjua tehokkaammin laittomia jätteiden siirtoja komissio ehdotti [uutta asetusta jätteiden siirroista](#). Jäsenvaltioita kehoitetaan varmistamaan, että EU ei vie jätteisiin liittyviä ongelmiaan kolmansiin maihin ja helpottamaan uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen tarkoitettujen jätteiden siirtoja EU:ssa. Kunhan neuvosto antaa hyväksyntänsä, alkaa uuden tehokkaamman järjestelmän täytäntöönpano. Jätteiden siirtoja OECD-maihin seurataan ja ne voidaan keskeyttää, jos ne aiheuttavat vakavia ympäristöongelmia vastaanottomaassa. Jätteiden vienti OECD:n ulkopuolisiin maihin kielletään. Se sallitaan vain, jos kyseiset maat pystyvät käsittelemään jätteet kestäväällä tavalla.

Komissio antoi [ehdotuksen pakkauksista ja pakkausjätteistä annetun direktiivin muuttamisesta](#) 30. marraskuuta 2022. Sen tarkoituksena on varmistaa, että vuoteen 2030 mennessä kaikki pakkaukset voidaan käyttää uudelleen tai kierrättää, torjua ylipakkaamista ja vähentää pakkausjätettä. Parlamentti ja neuvosto pääsivät [alustavaan yhteisymmärrykseen](#) tästä direktiivin tarkistamisesta 4. maaliskuuta 2024. Komissio antoi myös [tiedonannon toimintakehyksestä biopohjaisille, biohajoaville ja kompostoituville muoveille](#).

Euroopan tekstiilien kulutuksella on neljänneksi suurin vaikutus ympäristöön ja ilmastonmuutokseen elintarvikkeiden, asumisen ja liikkumisen jälkeen. Komissio [julkaisi](#) 30. maaliskuuta 2023 **kestäviä ja kiertotalouteen perustuvia tekstiilejä koskevan EU:n strategian**. Strategiassa esitetään konkreettisia toimia sen varmistamiseksi, että vuoteen 2030 mennessä EU:n markkinoille saatettavat tekstiilituotteet ovat pitkäikäisiä ja kierrätettäviä, ne eivät sisällä vaarallisia aineita ja ne on valmistettu sosiaalisia oikeuksia ja ympäristöä kunnioittaen. Lisäksi komissio esitti heinäkuussa 2023 [ehdotuksen](#) jätepuitedirektiivin muuttamisesta tarkoituksena siirtää vastuu tekstiilituotteiden koko elinkaaresta valmistajille ja estää elintarvikejätteen syntymistä.

Komissio esitti heinäkuussa 2023 myös [ehdotuksen romuajoneuvoja koskevan asetuksen kumoamisesta](#). Se menee nykyistä direktiiviä 2000/53/EY pidemmälle, ja siinä vahvistetaan ajoneuvojen suunnittelua ja tuotantoa koskevat kiertotalousvaatimukset uudelleenkäytettävyyden, kierrätettävyyden ja hyödynnettävyyden osalta.

EUROOPAN PARLAMENTIN ROOLI

Parlamentti on toistuvasti kehottanut laatimaan Euroopan tulevaa kasvua varten uuden ohjelman, jonka keskiössä olisi resurssitehokkuus. Se edellyttäisi tuntuja muutoksia tuotantotapoihin ja kulutustottumuksiin. Komission julkaistua tammikuussa 2018 EU:n strategian muoveista kiertotaloudessa parlamentti hyväksyi [tätä strategiaa koskevan päätöslauselman syyskuussa 2018](#). Päätöslauselmassa kehoitettiin komissiota muun muassa harkitsemaan EU:n markkinoille saatettujen tiettyjen muovituotteiden kierrätettyä sisältöä koskevien vähimmäisvaatimusten käyttöönottoa. Siinä kehoitettiin myös perustamaan todelliset sisämarkkinat kierrätetyille muoville, ehdotettiin toimenpiteitä merten roskaantumisen torjumiseksi ja kehoitettiin kieltämään mikromuovien sisällyttäminen kosmetiikkaan sekä pesu- ja puhdistusaineisiin vuoteen 2020 mennessä.

Parlamentti hyväksyi [15. tammikuuta 2020 päätöslauselman Euroopan vihreän kehityksen ohjelmasta](#) ja vaati siinä kunnianhimoista uutta kiertotalouden toimintasuunnitelmaa, jossa on pyrittävä vähentämään EU:n tuotannon ja kulutuksen yhteenlaskettua ympäristö- ja resurssijalanjälkeä ja samalla tarjottava vahvoja kannustimia innovointiin sekä kestäviä yrityksiä ja ilmastoneutraalien ja myrkyttömien kiertotalouden tuotteiden markkinoita varten. Siinä korostettiin ilmastotoimien ja kiertotalouden välisiä vahvoja synergioita ja kehoitettiin ottamaan käyttöön resurssitehokkuutta koskeva tavoite EU:n tasolla.

Parlamentti hyväksyi 17. tammikuuta 2023 EU:n hallitusten kanssa käytäviä neuvotteluja varten kantansa [uuteen lainsäädäntöön, jolla tarkistetaan jätteiden siirtoja koskevia EU:n menettelyjä ja valvontatoimia](#). Tarkistetulla lainsäädännöllä olisi suojeltava paremmin ympäristöä ja ihmisten terveyttä ja siinä olisi hyödynnettävä kaikin tavoin jätteen tarjoamia mahdollisuuksia saavuttaa EU:n tavoite päästöttömästä kiertotaloudesta. Parlamentti kehotti perustamaan EU:n riskiperusteisen kohdentamismekanismin, jolla ohjataan EU-maita, jotka tekevät tarkastuksia laittomien jätteiden siirtojen estämiseksi ja havaitsemiseksi.

Lisätietoja aiheesta on ympäristön, kansanterveyden ja elintarvikkeiden turvallisuuden valiokunnan [verkkosivulla](#).

Georgios Amanatidis / Zuzanna Wala
04/2024